

Memòria
de Mallorca

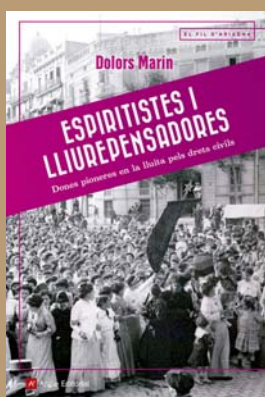
www.memoriadelesilles.org

Temps de la Memòria

Exemplar gratuït

Número 42 / Febrer 2018

Edicions

Espiritistes i lliurepensadores. Dones pioneres en la lluita pels drets civils

Dolors Marín Silvestre, 2018
Angle Editorial

A principis del segle XX Barcelona bullia amb els canvis socials provocats per la industrialització però també amb inquietuds culturals i polítiques que representaven el trencament amb el segle anterior: utopies, obrerisme, construcció de la ciutat... En aquest magma destaquen un grup de dones, la majoria d'elles oblidades per la història, que varen tenir una presència real i forta en la construcció d'una societat nova. Dones que van trencar estereotips, que van assolir la capacitat i el reconeixement intel·lectual i que van lluitar per la independència econòmica i laboral creant un referent que no podem ignorar per més temps. Cándida Sanz, Matilde Fernández, Matilde Alonso, Maria Trulls o Amalia Domingo són algunes de les biografies que trobarem en aquest llibre únic que reivindica la historiografia de la dissidència.

14 víctimes han tornat amb les seves famílies

Encara falten moltes per tornar i no les oblidam!

El 14 de gener es va celebrar l'acte d'entrega a les famílies de les restes de les primeres 14 víctimes identificades en l'exhumació de la primera fase de la fossa de Porreres. L'acte va ser molt emotiu i reparador per a les famílies que tant de temps havien esperat aquest moment per retrobar-se amb els seus éssers estimats. Una vegada acabat l'acte les restes de cada víctima foren portades a les seves localitats d'origen on rebren un sentit homenatge de benvinguda i comiat alhora. Memòria de Mallorca acompanyà als familiars en aquests actes d'homenatge a Palma, Esporles, Capdepera, Búger i Pollença.

Els 14 primers identificats

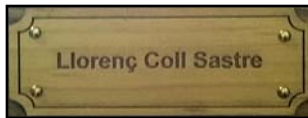
Mª Antònia Oliver Paris, presidenta de Memòria de Mallorca

Esporles. Casat i amb dues filles, 32 anys, del partit socialista. Detingut el 15 de desembre de 1936 a la presó de Can Mir, les autoritats digueren a la seva família que l'havien alliberat el vespre del 15 de gener de 1937, desaparegut des de llavors.

El Molinar, Palma. Era comunista, picapedrer, casat. Arran del cop d'estat va decidir amagar-se. Unes setmanes després va néixer la seva filla Conxita, va sortir per veure a la nina i el varen agafar, detingut el setembre de 1936. Tancat a Can Mir d'on desaparegué el 15 de gener de 1937, les autoritats negaren sempre la seva desaparició.

Selva. 60 anys aproximadament, era pagès, casat amb una filla i dos fills. Feia feina a una finca quan uns falangistes el detingueren, no el deixaren aturar-se a casa seva. Fou tancat a Can Mir, la seva família el va visitar allà en dues ocasions, fins que desaparegué de la presó el 15 de gener de 1937, des de llavors no han tornat a saber res més d'ell, segons les autoritats estava en llibertat.

Capdepera. 38 anys, casat i amb fills, era picador de pedra de professió, del partit socialista. Detingut el mes de agost de 1936, tancat a Can Mir. Desaparegut el 15 de gener de 1937, la família el cercà per tot, mai tornà a casa seva, la resposta de les autoritats fou: "puesto en libertad".

Muro. Vivia a Felanitx, casat i amb fills, mestre d'obres, republicà, tenia 34 anys. Fou detingut el juliol de 1936 a Can Mir, d'on va desaparèixer el mes de gener de 1937. Mai el trobaren, mai ningú contestà a la persistent pregunta dels seus familiars: "on és?".

Pollença. D'Esquerra Republicana, mecànic dentista de professió, casat i amb una filla petita. Detingut en el port de Pollença els primers dies del cop d'estat pels militars feixistes. Tancat a Can Mir d'on desaparegué el dia 15 de gener de 1937. La seva família té constància escrita per les autoritats feixistes de la seva "puesta en libertad" junt amb altres presos de Can Mir, mai més tornaren a saber d'ell, tot i que el cercaren sempre.

Torre Vieja. Vivia a Alcúdia on s'hi casà i tingué fills, funcionari de professió. Detingut el setembre de 1936. Desaparegué de Can Mir el dia 22 de gener de 1937, des de llavors la seva família no ha tingut mai notícies d'ell, desaparegut tot i que les autoritats ho negaren sempre, segons aquestes estava en llibertat.

Crèdits:

Han col·laborat:

Mª Antònia Oliver Paris
Maite Blázquez Llosa
Francesc Tur Balaguer
Antònia Mercadal Serra
Blai Guevara

**Coordinació,
disseny i maquetació:**
Blai Guevara

Temps de la Memòria
és el butlletí trimestral
de l'Associació Memòria
de Mallorca. DL: PM 311-2014

La publicació no es fa
responsable de les opinions
dels seus col·laboradors.

Per posar-se en contacte
amb nosaltres: **625 45 45 00**
tempsdelamemoria@gmail.com

Palma. D'Esquerra Republicana. Vocal de la Junta Directiva de Unió Republicana d'Establiments, de 33 anys, era casat i treballava a l'Ajuntament de Palma. Fou detingut el 12 d'agost de 1936 a la presó de Can Mir d'on fou "posat en llibertat" el dia 22 de gener de 1937. Les autoritats sempre negaren a la seva família la seva desaparició.

Campanet. 30 anys, picapedrer, casat i amb fills. Fou detingut a casa seva, sembla que estava incomunicat a Can Mir. Un dia la seva dona li portà la roba neta i li digueren que ja no hi era, sense més senyes, el cercaren per tot, no el trobaren mai. Desaparegut de Can Mir.

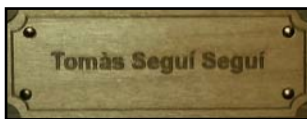
Sencelles. 36 anys, casat i amb fills, socialista i de la UGT, treballava a una impremta. Tancat al Castell de Bellver el mes d'agost de 1936, d'on desaparegué el dia 8 de gener de 1937. Mai més tornà a casa seva, segons les autoritats feixistes fou posat en llibertat.

El Molinar, Palma. Del Partit Comunista, casat i amb fills, fuster de professió. Fou detingut el primer dia del cop d'estat feixista militar. Tancat al Castell de Bellver d'on desaparegué dia 8 de gener de 1937, posat en llibertat, igual que el seu pare, germans i germana; cap d'ells tornà a casa seva, les autoritats negaren sempre la seva desaparició.

Búger. Casat i amb una filla petita, era ferroviari, socialista, tenia 40 anys. Detingut a casa seva mentre dinava amb la seva família. El tanquen al Castell de Bellver els primers dies del moviment, des d'allà escrivia cartes a la seva família, a la darrera, datada el desembre del 36, li deia a la seva filla que esperava portar-li un regal ben aviat, però la seva filla no rebé del seu pare aquell any cap regal de reis; el seu pare desaparegué de la presó el dia 8 de gener de 1937, tot i que així figura a la documentació com a "puesto en libertad".

Esporles. Socialista i batle del poble, casat i amb fills. Detingut pels feixistes, s'ignora a quina presó, però es té constància per la seva dona que abans de la seva desaparició el portaren a la comissaria de policia de la plaça de Santa Magdalena de Palma, on fou torturat salvatgement; ell mateix no deixà que la seva dona el visitàs perquè no volia que ves el que li havien fet. Desaparegué de la comissaria dies després, el cercaren per tot, mai el trobaren, sempre negaren la seva desaparició.

Costitx. Era republicà, carter i batle del poble, també feia de forner, tenia 38 anys, casat i amb fills. Fou detingut el mes de agost de 1936, s'ignora a quina presó, desaparegué sense deixar rastre, el cercaren per tot, mai el trobaren, mai fou reconegut el seu assassinat, consta com a desaparegut.

* Plaques identificatives de cada una de les caps que contenen les restes recuperades.

Dades proporcionades per les famílies de les víctimes a l'Associació Memòria de Mallorca durant el procés d'exhumació amb la finalitat de la seva identificació. S'ha demanat el consentiment de totes elles per a poder fer-les públiques.

ASSEMBLEA GENERAL ORDINÀRIA 2018

Dia 24 de febrer de 2018, a les 18:00 h, a Àgora Casal Participatiu (carrer Reina Maria Cristina, 34, Palma).

Ordre del dia:

1. Lectura i aprovació acta de assemblea anterior
2. Estat de comptes
3. Presentació de càrrecs directius
4. Estat de la Querella i estat de la denúncia víctimes franquisme
5. Resum d'actes i col·laboració als documentals "Ossos que xerren" i "Silenci trencat. La fossa de Porreres"
6. MdM membre i portaveu de la Comissió Tècnica de la Llei de persones desaparegudes durant la Guerra Civil i el franquisme: actuacions
7. Estat del projecte "Totes les causes".

Recordar-vos que podeu ingressar la quota anual 2018 al compte de Caixa Colonya ES96 2056 0004 4410 00599520, indicant el vostre nom i el concepte, o abonar-la en efectiu el dia 24 de febrer a la mateixa Assemblea.

Seguidament, a les 19:00 h, presentació del llibre de Dolors Marín "Espiritistes i lliurepensadores. Dones pioneres en la lluita pels drets civils" a càrrec de l'autora.

Gràcies com sempre pel vostre suport i fins aviat.

Maria Antònia Oliver i Paris,
Presidenta de Memòria de Mallorca

Calvià, febrer de 2018

14 de gener: un dia per a recordar

Memòria de Mallorca

El 14 de gener de 2018 varem viure en el cementiri de Porreres un fet increïble. Increïble per la seva força, per la presència de tantes persones, per l'assistència de membres del Govern Balear i de la seva presidenta. Increïble per la presència de batles i batlesses, de regidors i regidores de diferents pobles, per la presència d'altres figures polítiques d'aquesta autonomia nostra.

Increïble perquè després de més de 80 anys d'espera, 14 víctimes identificades a partir de mostres d'ADN, de les 55 rescatades en la primera fase de l'exhumació, van ser lliurats als seus esser estimats.

Increïble perquè gràcies a la claredat de Memòria de Mallorca, tothom va entendre aquell matí de gener que els únics noms importants eren els dels nostres 14 identificats.

El matí va ser molt intens. A les 9:00 h ja començaren a arribar grups de familiars que varen ser atesos, a porta tancada i en un espai íntim, pels responsables de l'exhumació de novembre

2016. El doctor Etxeberria i la antropòloga Lourdes Errasti, acompanyats per membres del l'equip encarregat de les feines d'identificació, varen tenir la delicadesa i la paciència d'anar explicant a cada grup de familiars algunes de les característiques del seu familiar rescatat i identificat. Així mateix van contestar a les seves preguntes i van ajudar a col·locar en cada caixa allò que les famílies desitjaren.

A les 11:30 h va començar l'acte oficial de lliurament de les restes dels nostres 14 identificats.

Primer breus paraules de Manel Santana, director general de Memòria Democràtica i Participació, recordant el procés d'exhumació iniciat al novembre de 2016.

A continuació la batlessa de Porreres Francisca Mora, que va demanar que el seu poble sigui recordat per la seva generositat i no pels terribles fets succeïts fa 81 anys.

Maite Blázquez Losa com a representant de les famílies va donar les gràcies al poble de Porreres, als historiadors i professionals d'Aranzadi i va

destacar especialment la feina d'investigació de Llorenç Capellà, gràcies a la qual el nom de tantes persones assassinades va tornar a ser recordat en el seu "Diccionari Vermell", així com on podien haver estat assassinats... "possiblement moriren a Porreres..."

Es va manifestar també l'agraïment a la jurista i ponent de la llei de fosses, na Margalida Capellà Roig. A la presidenta del Govern Balear, na Francina Armengol i a tot el Parlament Balear per la seva iniciativa, única encara en tot l'Estat Espanyol, per recolzar i reconèixer públicament a les "víctimes" del genocidi i dels crims de lesa humanitat perpetrats pel feixisme. Va recordar també que volem demanar **VERITAT, JUSTICIA I REPARACIÓ** per tothom.

A continuació la consellera Fani Tur va expressar la injustícia que significava haver arribat 40 anys tard i la presidenta del Govern Balear, Francina Armengol, va demanar perdó per aquests fets i va recordar que el seu govern seguirà treballant per les víctimes del feixisme.

La presidenta de Memòria de Mallorca Ma Antònia Oliver Paris va llegir els noms de les 14 persones identificades, i d'una en una van començar a sortir les 14 caixes portades per persones que

d'una o altra manera van ajudar en l'exhumació de novembre 2016. Sota l'allau dels aplaudiments continuats de tots els assistents a aquest acte d'homenatge i de reconeixement, les caixes de fusta van ser dipositades en un espai habilitat prèviament.

El director general de Memòria Democràtica va tornar a anomenar a cada un dels nostres eses estimats. Les seves famílies es van anar acostant per signar els documents de traspàs de custòdia... no parlaven, algunes ploraven, altres somreien i d'altres potser tremolaven.

I així, a poc a poc, acompanyats dels aplaudiments dels assistents, els familiars dels nostres 14 identificats van anar sortint de l'espai central, disposats a acompanyar, en últim viatge, a la seva gent.

Homes que varen ser assassinats pels feixistes d'aquests país, que es van alçar en armes contra la voluntat democràtica d'un poble que havia escollit a les urnes una República.

Un dia increïble viscut amb alegria i emoció. **Un dia viscut també amb el pensament posat en aquells que encara no han estat identificats i en tots aquells i totes aquelles que encara no han estat rescatats. ■**

Porrreres 1936: crims contra la humanitat de desaparicions forçades

Maria Antònia Oliver i Paris,
presidenta de Memòria de Mallorca

Les víctimes del feixisme assassinades a Mallorca durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, per la seva condició de víctimes, es poden classificar en tres grups: víctimes de segrest i assassinat, amb certificat de defunció i la majoria senyalant el lloc d'enterrament. Víctimes assassinades judicialment, amb causes judicials manifestament injustes instruïdes per tribunals militars contra civils, totes amb certificats de defunció, indret de mort i enterrament. Finalment, víctimes assassinades i fetes desaparèixer intencionadament, sense certificats de defunció, sense noms als llibres dels cementiris, ni els registres civils, desaparegudes físicament i socialment, són les que jurídicament estan tipificades com a víctimes de desaparició forçada.

Les desaparicions forçades representen una de les més greus violacions contra els Drets Humans. Són crims contra la humanitat i per tant no prescriuen, es perllonguen en el temps des del moment que es produeixen fins el present. Les autoritats neguen la seva desaparició, les deixen fora de l'empara de la llei, a elles i a les seves famílies, que són també víctimes, víctimes en present. El grau d'indefensió i angonya que pateixen estan contemplats pels tribunals internacionals, i també pels nacionals, com a tortura.

Aquestes són les víctimes que hem trobat a l'exhumació de la fossa de Porrreres, la majoria procedents de presons, baix la tutela de les autoritats feixistes, detingudes il·legalment i sense causa oberta, civils baix la custòdia del Govern Civil de l'època. A les seves famílies els hi deien que les havien posat en llibertat, negaven la seva desaparició i possible assassinat, no tenien lloc on acudir, ni investigacions obertes per cercar els seus éssers estimats, ni possibilitat d'acomiar-se d'elles i enterrar-les dignament. Completament indefenses les cercaven per centres de detenció, per comissaries de policia, guàrdia civil i cementiris i l'única resposta que trobaven per part de les autoritats eren amenaces i burles.

Vuitanta anys després l'evidència es va fer present a Porrreres, aparegueren massivament els seus cossos tirats un sota l'altre plens de forats de bales assassines amb indicis evidents de comissió de crims contra la humanitat de naturalesa imprescriptible i efectes permanents. Prop de 50 cossos exhumats, més de 90 mostres d'ADN recollides a les seves famílies, víctimes també.

Gràcies a la seva lluita avui podem dir que les hem trobades, elles han estat les que amb les seves reivindicacions i el seu relat constant han posat en marxa a les entitats memorialistes convençudes que les seves històries no sols haurien de formar part de temàtiques culturals, sinó i principalment de demandes que afecten els Drets Humans.

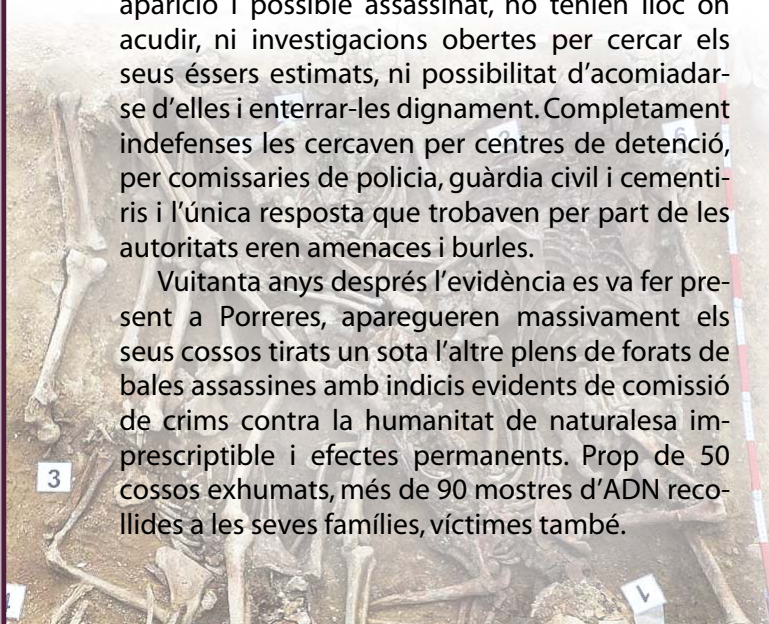
Amb el convenciment de que els seus drets com a víctimes no foren ni són actualment atesos, han hagut de cercar, sensibilitzar i organitzar a tot un col·lectiu de professionals per elaborar lleis, investigar, exhumar les fosses i denunciar davant els tribunals. És cert que en aquests moments a les Illes Balears tenen les institucions al seu costat, però també és cert que un dels pilars fonamentals d'un estat de dret, els tribunals de justícia, arxiven sistemàticament qualsevol demanda procedent de les víctimes del franquisme, els neguen el dret a la investigació judicial d'un delicte tipificat jurídicament com a crim contra la humanitat i per tant imprescriptible.

Haurem de seguir denunciant, és el nostre dret i davant les evidències de violacions dels Drets Humans que hem trobat a Porrreres és també el nostre deure. Seria desitjable que el Govern Balear, que està ara amb les víctimes a les exhumacions i els homenatges, estigués també devora d'elles denunciant davant els tribunals.

Recentment hem pogut identificar científicament a 14 víctimes exhumades a la fossa de Porrreres. Durant el lliurament de les certificacions a les seves famílies, la sala on estàvem reunides estava plena de gent, unes 100 persones, però sols havíem citat a 14 famílies. En aquells moments en vaig adonar de l'extensió de la repressió, cada víctima assassinada té família i cada història és un cas que afecta, en major o menor grau, a tots els seus membres.

La sala estava plena d'històries per contar i quan es llegiren en veu alta els noms dels identificats, els nostres desapareguts, identificats i sense identificar, es feren presents a través de les famílies i la sala es va omplir de Memòria i Dignitat.

Gràcies per no perdre l'esperança de trobar-les, gràcies per preservar i transmetre la seva memòria i **gràcies a totes les persones que ho han fet possible i que entenen que els noms que cal reivindicar són aquells que foren esborrats de la nostra història i que avui, entre totes, hem recuperat.** ■

Inhumació de Joan Losa Campomar

Maite Blázquez Losa, néta de Joan Losa Campomar

Benvolgudes companyes i companys

Només unes lletres per explicar-vos que volíem que es meu avi JOAN LOSA CAMPOMAR, fos inhumat el 22 de gener en el cementiri de Montjuïc... perquè és la data en que va ser assassinat.

Però al posar nova inscripció a la làpida del nínxol familiar, ens calia esperar quasi un mes per tenir-la... i no hem volgut que tornés a ser en un cementiri sense nom.

Així que vàrem decidir esperar que tot estigués preparat... i ens van donar la data del 14 de febrer. Penso que la vida ens fa un regal, simbòlicament parlant.

Es meu padrí i sa meva padrina es retrobaran el dia dels enamorats... I a la nova inscripció, on estarà el nom del meu avi, també hi hauran tres paraules significatives per tots nosaltres **VERITAT, JUSTÍCIA, REPARACIÓ** i l'anagrama de Memòria de Mallorca.

Abraçades

Abaix, a la dreta, el logo de Memòria de Mallorca, i a l'esquerra el nom de Joan Losa, que ara descansa amb la seva família.

Memòria de Mallorca vol agrair a la família de Joan Losa la deferència d'haver posat el logo de l'associació en senyal de la lluita col·lectiva pels drets de les víctimes a la Veritat, la Justícia i la Reparació.

25 RELATS: Mallorca 1936

14ª ENTREGA

QUERELLA DESTINADA AL JUZGADO NACIONAL EN LO CRIMINAL Y CORRECCIONAL FEDERAL N° 1 DE LA CIUDAD DE BUENOS AIRES - REPÚBLICA ARGENTINA, EN LA CAUSA 4591/10 POR GENOCIDIO Y/O CRÍMENES DE LESA HUMANIDAD

DATOS DE LA PERSONA QUERELLANTE

- **Nombre:** Maria Antònia Oliver Paris

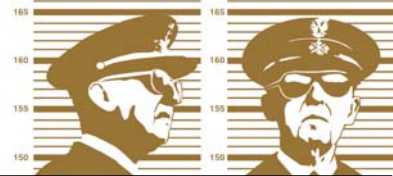
DATOS DE LA VÍCTIMA DIRECTA

- **Nombre:** Andreu Paris Martorell
- **Edad:** 40 años el día de su desaparición, que fue el 12 marzo de 1937
- **Origen:** Inca (Baleares)
- **Grado de parentesco:** abuelo

HECHOS

Andreu Paris Martorell, presidente del sindicato La Justicia y fundador y vicepresidente de la Agrupación Socialista de la ciudad de Inca (Baleares), fue

Querella Argentina. El franquismo a judici

detenido en el centro socialista el 19 de julio de 1936. Según testimonios, él y otros compañeros, entre los que se encontraba Bernat Mateu Ferrer, casado con una hermana suya, fueron atados y conducidos al cuartel militar de Inca por falangistas armados, uno de ellos llamado Rafael Arcos Olivares, el cual participó activamente en la represión y, una vez instalada la dictadura, ostentó el cargo de Jefe de Policía.

En agosto de 1936, ingresó detenido en la prisión de Inca, llamada Santo Domingo, y fue trasladado en enero de 1937 a la prisión Estaciones de Palma, conocida popularmente como Can Mir, de donde desapareció el 12 de marzo de 1937. En la causa judicial 26 de 1936, consta estar detenido en Can Mir en febrero de 1937, en declaraciones del responsable de la prisión de Inca y Jefe de Falange, Canuto Boloqui Álvarez.

Pese a haber buscado en archivos públicos y privados, preguntado a historiadores, a instituciones y entidades, no puedo aportar más documen-

tos respecto a su detención y desaparición. Transcribo a continuación el testimonio de la persona que vivió y sufrió directamente los hechos, mi madre, Antonia Paris Llompart, de 88 años, hija de la víctima, testimonio que siempre, desde que yo era una niña, la he escuchado contar y sigue manteniendo a día de hoy:

"Yo tenía 11 años cuando fue detenido mi padre. Él y mi tío Bernat fueron encarcelados en la prisión de Santo Domingo en Inca a causa del golpe militar contra el Gobierno de la República. Fueron detenidos siendo civiles y estando desarmados.

Al ser yo la hija mayor, y al estar mi madre convaliente por haber dado a luz a mi hermana Catalina, en el mes de agosto de 1936, era la encargada de llevar la comida y ropa limpia a mi padre en la prisión, primero en la de Inca y después en la de Palma, llamada Can Mir, donde fue trasladado en enero de 1937 junto a mi tío Bernat y otros compañeros socialistas y sindicalistas como él.

Un día, en Inca, en los jardines de la entrada de la prisión, fui testigo de como varios de los falangistas del pueblo que la custodiaban, le pegaban a un hombre con las culatas de sus fusiles, el hombre tenía la cara llena de sangre. Sabíamos que los detenidos eran torturados, de los tratos humillantes que recibían y de las extorsiones y coacciones que sufrían los familiares de los detenidos. El responsable de la prisión era el jefe de falange y ex-militar, Canuto Boloqui.

Ya en Palma, en Can Mir, el trato no era mejor que en Inca, los familiares íbamos con mucho miedo. Además, se decía que con la excusa de poner en libertad a los presos, se les hacía desaparecer y ya nunca volvían a sus casas. Nunca pude entrar en la prisión para ver a mi padre. Entregaba los paquetes a su nombre a los guardianes sin saber si los recibía. Un día en que yo estaba cerca de la entrada, por encima de la tapia que rodeaba la prisión pude verle la cara, la tapia era alta y solo sobresalía su cabeza, sonreía y me lanzaba besos con la mano, fue la última vez que vi a mi padre. El peor recuerdo que tengo de aquellos días es el de cuando me comunicaron que mi padre ya no estaba en Can Mir. Durante este tiempo yo vivía con mi abuela en Palma para poder seguir llevando a mi padre comida regularmente, mi madre tuvo que ponerse a trabajar para que pudiéramos comer y para atender los gastos de la casa. Estaba esperando en la cola para entregar el paquete y el centinela me dijo: "Niña, no vengas más a preguntar por tu padre, ya no está aquí, lo hemos puesto en libertad". Era día 12 de marzo de 1937, me las arreglé para avisar a mi madre, que inmediatamente vino a Palma junto a otras mujeres del pueblo, una de ellas era la madre de Josep, Emili y Antoni Sancho Forges, tres hermanos amigos de mi padre que desaparecieron con él. Con ellas

fui a preguntar a organismos oficiales, custodiados por militares y falangistas, en todos nos dijeron lo mismo, que los habían puesto en libertad, se reían de nosotras, nos miraban como si estuviéramos locas, nos negaban su desaparición. Yo miraba a mi madre que llorando preguntaba y preguntaba, nunca obtuvo respuestas. Días después desapareció de esta misma prisión y en las mismas circunstancias, mi tío Bernat Mateu Ferrer.

Procuré que durante la dictadura la memoria de mi padre no se olvidara y sigo buscando y preguntando, lo seguiré haciendo, como lo hizo mi madre hasta su muerte, y hasta que obtenga la justicia que se nos ha negado siempre, primero durante la dictadura y ahora en plena democracia".

Hemos pedido en repetidas ocasiones ayuda y posicionamiento respecto a las víctimas del franquismo a los diferentes grupos políticos que han gobernado en España desde la muerte del dictador Francisco Franco. En el año 2005, cansados de preguntar y esperar sin obtener resultados, decidimos asociarnos y acudir a los tribunales de justicia. En diciembre de 2006, en nombre de la Asociación Memòria de Mallorca, presentamos denuncia en la Audiencia Nacional por detención ilegal y desaparición forzada, entre las que figuraba la de mi abuelo Andreu Paris Martorell. Hemos pasado por todas las instancias judiciales en España y obtenido el mismo resultado: desestimación y archivo de la causa. He vivido en primera persona todo el proceso, fui testigo de la defensa en el proceso contra el juez Baltasar Garzón por su intento de investigar los crímenes franquistas. Conozco la lucha constante de las víctimas y de les entidades memorialistas para obtener justicia. A día de hoy ni un solo responsable de dichos crímenes se ha sentado en el banquillo de les acusados ni ha pagado por ellos. Estos hechos, me permiten afirmar que no se están investigando, ni se han investigado nunca judicialmente, los crímenes franquistas en España. Los tribunales de justicia españoles han dejado claro en las demandas que hemos presentado, y en especial en las recientes resoluciones dictadas por el tribunal Supremo, que en nuestro país vamos a seguir sin conocer la verdad y sin acceso a la justicia. Es público y notorio que los actuales tribunales españoles desamparan a las víctimas y consienten a los responsables de tan graves delitos que sigan protegidos en la impunidad.

Mi abuelo estuvo detenido ilegalmente y sin cargos durante 8 meses hasta que fue desaparecido el mes de marzo de 1937, estado en el que continúa actualmente. **Mi familia sigue sufriendo su desaparición y el más absoluto desamparo, sin verdad, sin justicia y sin reparación. ■**

Memòria històrica i revisionisme

Francesc Tur Balaguer

1ª PART

El tema de la Guerra Civil ha esdevingut des de fa temps un motiu de controvèrsia entre les forces polítiques majoritàries, especialment des que el govern de Zapatero

va dur al Congrés la Llei de la Memòria Històrica¹, encara que ja anys abans s'havia romput una mena de pacte de silenci sobre la qüestió, si més no entre els principals partits. La llei es va aprovar a la Cambra baixa el 31 d'octubre del 2007 amb els vots favorables de tots els partits tret del PP i ERC. Els populars, malgrat tot, donaren suport a set dels preceptes del dictamen, els mateixos que ja va recolzar en la Comissió Constitucional, entre els quals, els referits a la despolitització del *Valle de los Caídos* i les ajudes a les víctimes de la guerra i del franquisme. El PP es va oposar, però, a la retirada dels símbols franquistes dels edificis, entre d'altres aspectes de la llei. ERC, de la seva banda, considerava que es mantenia el que anomenava "sistema espanyol d'impunitat" instaurat durant la transició. La guerra era quelcom que s'havia d'oblidar, producte d'una suposada bogeria que va afectar una generació d'espanyols. Calia, doncs, com es deia a l'època, *pasar página*. De fet, la principal crítica a la Llei de Memòria Històrica (en endavant LHM), per part del PP i dels mitjans dretans, raïa en el fet que suposava una ruptura de l'esperit i dels pactes de la transició en el marc d'una estratègia revengista i maniquea de l'esquerra per a treure'n rèdit polític.²

L'editorial de l'ABC de Sevilla del 5 de juliol del 2006 s'esplaiava sobre la declaració del Parlament Europeu llegida pel seu aleshores president Josep Borrell el dia anterior. La declaració condemnava el cop del 18 de juliol i la posterior dictadura de Franco. L'ABC hi veia, però, una mostra més de la parcialitat i sectarisme de l'esquerra en la matèria:

Los términos de la declaración institucional de Borrell reflejan la parcialidad con que la izquierda aborda la revisión histórica, no sólo de la Guerra Civil española, sino también de la II Guerra Mundial y de la partición del mundo en bloques (...) No cabe reproche alguno a que una institución demo-

crática como el Parlamento Europeo juzgue negativamente un alzamiento militar y el posterior régimen dictatorial que se implantó. Pero lo que no resulta admisible es que esta iniciativa se revista con el prestigio de la justicia histórica, del compromiso ético con la democracia. Es, simplemente, una condena histórica que sólo quiere juzgar una parte de la tragedia y olvidar el lado oscuro, trágico, de la II República contra las libertades y los derechos, la persecución religiosa y el auge de movimientos antidemocráticos cuyo objetivo era convertir a España en un peón de la estrategia soviética. Por eso, ni todos los que lucharon en el bando nacional eran fascistas ni todos los que lucharon con la II República eran demócratas.

Noms de carrers inequívocament d'exaltació franquista

La transició partia de la premissa que no s'havien de repetir els errors del passat i que la instauració de la democràcia s'havia de fer evitant que el conflicte bèl·lic en condicionés la consolidació.³ N'és un bon exemple la declaració del govern de Felipe González arran del 50è aniversari del cop del 18 de juliol del 1936 en la qual es palesa la voluntat de superar aquest passat i d'oblidar.

La Guerra Civil española es definitivamente historia, parte de la memoria de los españoles y de su experiencia colectiva. Pero no tiene ya- ni debe tenerla. presencia viva en la realidad de un país cuya conciencia moral última se basa en los principios de la libertad y de la tolerancia (...) El Gobierno expresa su convicción de que España ha demostrado reiteradamente su voluntad de olvidar las heridas abiertas en el cuerpo nacional por la guerra civil (...) Para que nunca más, por ninguna razón, por ninguna causa, vuelva el espectro de la guerra civil y el odio a recorrer nuestro país, a ensombrecer nuestra conciencia y a destruir nuestra libertad.

¹ "El Congreso aprueba la Ley de Memoria Histórica sin el apoyo del PP y de ERC" A: El País 31/10/07, (en línia) (consulta 06/12/16). Disponible a: http://elpais.com/elpais/2007/10/31/actualidad/1193822222_850215.html

² "Condenas históricas sesgadas" A: ABC, 05/07/2006, (en línia) (consulta 06/12/16). Disponible a: http://sevilla.abc.es/hemeroteca/historico-05-07-2006/sevilla/Opinion/condenas-historicas-Zsesgadas_1422317732510.html

³ Declaración del Gobierno de la Nación con ocasión del 50 aniversario del comienzo de la Guerra Civil. 18 de julio de 1986. A: Club de la Constitución (en línia) (consulta 06/12/16). Disponible a: <http://www.clubdelaconstitucion.com/DECLARACION-DEL-GOBIERNO-DE-LA-NACION-CON-OCASION-DEL-50-ANIVERSARIO-DEL-COMIENZO-DE-LA-GUERRA-CIVIL.p>

Un conflicte sobre el qual ja aleshores hi havia una nombrosíssima bibliografia que no ha fet més que augmentar amb el pas dels anys i que rondaria, a hores d'ara, els 40.000 exemplars, segons afirma Juan Andrés Blanco Rodríguez a *La historiografía de la guerra civil española*. Durant les primeres dècades del règim fins a la promulgació de la Llei d'imprensa i premsa de 1966 predominava la interpretació de la contesa com a *Cruzada* anticomunista i s'eleva a la categoria de mites fets bèl·lics com ara la defensa de l'Alcàsser de Toledo o del Cerro de los Ángeles. Acabada la guerra a Europa, certs autors, per exemple Luis de Galinsoga, tendeixen a presentar Franco com un visionari, que ja havia anticipat la guerra freda. Ens els cinquanta s'aprofundí en la incidència de les maquinacions comunistes i n'és paradigma, precisament el llibre de l'esmentat Galinsoga i Franco Salgado *Centinela de Occidente. Semblanza biográfica de Francisco Franco* (Editorial AHR, 1956). No fou fins a finals dels cinquanta i principis dels seixanta quan començaren a aparèixer els primers estudis realment acadèmics, sobretot d'autors estrangers, no esbiaixats com fins llavors.

En els seixanta es va iniciar el que el doctor en Història de la UNED Juan Andrés Blanco Rodríguez qualifica com a operació de rentat de cara del règim, tasca que Fraga encarrega a Ricardo de la Cierva. Paul Preston considera que es tractava de contrarestar l'èxit de l'editorial *Ruedo Ibérico*.

La primera explicació argumentada i objectivitzada del conflicte es donà en l'entorn historiogràfic anglosaxó en estudis com els de Hugh Thomas, Gabriel Jackson, Raymond Carr o Edward Malefakis. L'hispanisme anglosaxó s'ha basat, sistemàticament, en la premissa del fracàs de l'experiència republicana com a règim que havia d'instaurar la democràcia en un país que no en tenia tradició.

Blanco Rodríguez, de la seva banda, considera que existeix encara una distorsió historiogràfica: fer del 1936 l'any d'obertura d'una etapa històrica i reduir la república a un quinquenni sense tenir-ne una visió conjuntural.

La transició comporta una proliferació de la historiografia local i el tractament més a fons d'aspectes com ara les intervencions estrangeres i els socioeconòmics destacant-hi Àngel Viñas.

Els anys vuitanta són els de la reconciliació, de la fatalitat de la guerra, amb especialistes com Tuñón de Lara, Aranguren o Tamames. En aquests anys i els noranta sorgeixen també estudis de renovada Història Social.⁴

Apareixen noves categories com ara comunitat, xarxes, estudis culturals (símbols, ritus) o basats en fonts orals. Amb l'arribada del segle XX, segons afirma l'investigador de la Complutense (UCM), José Luis Ledesma, es produeix un salt qualitatiu en la historiografia ja que es duu a terme una indagació en diverses dimensions. En són exemple els estudis sobre els efectes no comptables de la repressió i la "democratització de la por" (Conxita Mir). Sota aquests títols es farà referència a camps de concentració, depuracions, sistema penitenciari, participació social de la repressió, etc

En els noranta i, sobretot, ja entrat en el segle XXI, si alguna cosa ha aixecat polèmica historiogràfica, però, és la intenció d'un seguit d'autors, periodistes, historiadors professionals o conjunturals de "revisar" el relat sobre la contesa suposadament esbiaixat per l'afany revengista d'alguns especialistes.⁵

Entre els periodistes reputats o desconeguts caldria citar Federico Jiménez Losantos, José Javier Esparza, José María Zavala o César Alcalá. Entre els historiadors professionals o conjunturals, caldria esmentar Pío Moa, César Vidal, Àngel David Martín Rubio, Luis Eugenio Togores i, més recentment, Manuel Álvarez Tardío i Roberto Villa.

El catedràtic d'Història Contemporània de la Universitat d'Extremadura, Enrique Moradiellos, citant l'especialista italià en història del segle XX Enzo Traverso, considera que és inadequat titllar aquests homes de "revisionistes". En primer lloc, perquè fan un ús denigratori, segons ell, de l'adjectiu ja que les revisions en història són legítimes i, fins i tot, necessàries. I, en segon lloc, perquè la major part de les tesis d'aquests homes no són una "re-visió" del passat històric immediat, resultat natural d'una investigació historiogràfica. A més, en les seves obres no hi ha tampoc un *modus operandi* pròpiament historiogràfic que demana com a principi operatiu la distància emocional enfront de l'adhesió emotiva o la simplificació maniquea. Segons Moradiellos, tret d'aspectes parcials i marginals, les obres dels autors esmentats representen més aviat una reactualització *mutatis mutandis* del que va ser la doctrina oficial historiogràfica durant els anys del franquisme. Aquest suposat "revisionisme" conté, sempre segons Moradiellos, molt poca novetat i exhibeix molta repetició del que foren els mites històrics fundacionals del franquisme elevats durant dècades a la categoria d'ortodòxia amb el suport de l'aparell estatal.

Continuarà al proper número

⁴ Daniel Aquillué "Historiografía sobre la Guerra Civil" A: La Mirada Histórica, 28-III-2013, (en línia) (consulta 07/12/16). Disponible a: <http://lamiradahistorica.blogspot.com.es/2013/03/historiografia-sobre-la-guerra-civil.html>

⁵ Enrique Moradiellos "Revisión histórica crítica y pseudo-revisiónismo político presentista: el caso de la Guerra Civil Española" A: Seminario de Historia. Dpto de Historia del Pensamiento y de Movimientos Sociales y Políticos UCM. Fundación Ortega y Gasset. Curs 2009-2010, p.3-4.

L'ACTIVITAT de la MEMÒRIA

Ofrena floral a Matilde Landa

(Palma 26/09/2017)

Mª Jesús Balaguer, en representació de MdM a l'ofrena floral a Matilde Landa organitzada per EU, Col·lectiu Aurora Picornell i PCIB.

MdM reb el Diploma de Filla Predilecta d'Aurora Picornell

(Palma 02/10/2017)

Maria Antònia Oliver reb el Diploma de Filla Predilecta de d'Aurora Picornell, atorgat pel Consell de Mallorca, que la seva família entregà a Memòria de Mallorca.

III Ruta de Bayo (Sa Coma 07/10/2017)

Tonina Mercadal participà en la III Ruta de Bayo i en la posterior xerrada amb Toni Tugores. Organitzada per CGT Balears, CGT Menorca i Ateneu Llibertari.

Ofrena floral al Mur de la Memòria

(Palma 01/11/2017)

Ofrena floral en homenatge a totes les víctimes del feixisme al Mur de la Memòria. Organitzat per MdM.

Concentració per a la llibertat dels presos polítics

(Palma 03/11/2017)

Tonina Mercadal i Mª Jesús Balaguer participaren a la Concentració per a la llibertat dels presos i preses polítics a la plaça de Cort.

Presentació del llibre: "La depuració de mestres Balears per raons morals"

(Palma 09/11/2017)

La nostra companya Dolors Marín presentà el llibre de Francesc Tur Balaguer, juntament amb Conxa Calafat.

Xerrada de MdM a Montisón

(Palma 13/11/2017)

Tonina Mercadal impartí una xerrada sobre el *Projecte Stolpersteine* al saló d'actes del Col·legi de Montisón de Palma.

Inauguració al castell de Bellver

(Palma 18/11/2017)

Mª Jesús Balaguer participà a l'acte d'inauguració de l'exposició "La presó de Bellver a la Guerra Civil", organitzada per l'Ajuntament de Palma.

Xocolatada vegana antifeixista

(Palma 20/11/2017)

Maria Antònia Oliver participà a la xocolatada antifeixista organitzada pel CDR Bons Aires i Sindicat d'Estudiants dels Països Catalans, amb la xerrada *Memòries de la dictadura*.

Estrena del documental "Ossos que xerren. La fossa dels tres mariandos"

(Palma 27/11/2017)

Estrena d'*Ossos que xerren. La fossa dels tres mariandos*, al Teatre Principal de Palma. El documental narra el procés de la primera exhumació feta a Mallorca de víctimes de la repressió feixista. Al

posterior col·loqui participaren Tonina Mercadal, Beatriz Palomar, Pedro de Echave, Javier González, Joan Carles Martorell i Catalina Gayà.

42a Concentració mensual: Veritat, Justícia i Reparació

(Palma 02/12/2017)

La concentració mensual de cada primer dissabte fou a la plaça Porta des Camp. L'acte acabà recordant a la nostra companya Carme Cano Darder que ens deixà uns dies abans.

Xocolatada per l'assemblearisme

(Palma 14/12/2017)

Tonina Mercadal participà amb una xerrada a la jornada *L'assemblearisme també és educació* organitzada per CDR de la UIB.

Entrega de les 14 víctimes de la fossa de Porreres a les seves famílies

(Porreres 14/01/2018)

MdM participà a l'acte d'entrega de les primeres 14 víctimes identificades a l'exhumació de la fossa de Porreres.

Acte d'homenatge de les víctimes de l'Holocaust al Parlament

(Palma 29/01/2018)

Marc Herrera Oliver i Mª Jesús Balaguer amb Abraham Barchilón, a l'acte del Dia Internacional en Memòria de les Vítimes de l'Holocaust al Parlament de les Illes Balears.

Seminari Memòria, Trauma i Salut Mental al fil de les Generacions

(Barcelona 01/02/2018)

Maite Blázquez Losa participà amb Anna Miñarro i Josefina Altes al *Seminari Memòria, Trauma i Salut Mental al fil de les Generacions* a la presó Model de Barcelona.

Projecció "Ossos que xerren" al Teatre de Lloseta

(Lloseta 02/02/2018)

Pedro de Echave, Bea Palomar i Javier González presentaren el documental al Teatre de Lloseta, organitzat per la formació Socialistes Independents de Lloseta.

No a la impunitat del franquisme
Exhumació fosses • Anul·lació causes
Retirada simbologia

VERITAT JUSTÍCIA REPARACIÓ

Companyes, companyes, no vos oblidem!

Concentració

Tots els primers dissabtes de cada mes, diferents col·lectius memorialístics ens concentram a la PL de l'Olivar de Palma a les 12.00 h. **VINE!**

Ajuda la Memòria!

Nou número de compte de MdM per si voleu ajudar amb qualche aportació a l'Associació:

Colonya Caixa de Pollença:
ES96 2056 0004 44 1000599520

Vine al nostre costat i fes-te'n soci de Memòria de Mallorca!

Entra a www.memoriadelesilles.org o tempsdelamemoria@gmail.com, o crida al 625 45 45 00